

Pregledni naučni rad

DOI: 10.5937/SVS25008S

VETERINARSKA DELATNOST U REPUBLICI SRBIJI – TRENUTNO STANJE I PERSPEKTIVE

Jasna Stevanović¹, Stamen Radulović², Milorad Mirilović², Milan Baltić², Zora Mijačević²

¹Privredna komora Srbija, Beograd

²Univerzitet u Beogradu, Fakultet veterinarske medicine, Beograd, Srbija

e-mail kontakt osobe: jasna.stevanovic@pks.rs

Kratak sadržaj

Veterinarska delatnost u Republici Srbiji obuhvata širok spektar stručnih i društveno relevantnih aktivnosti i izrazito je značajna za druge oblasti poljoprivrede i javnog zdravlja. Budući da doprinosi unapređenju bezbednosti hrane, „jednog zdravlja” i dobrobiti životinja, veterinarska delatnost prevazilazi osnovni okvir zdravstvene zaštite životinja. Ona nije izolovana ili usko stručna delatnost, već je važan činilac ukupnog napretka zemlje, kako u ekonomskom (npr. izvozni standardi, proizvodnja) tako i u društvenom smislu (npr. zdravlje ljudi, edukacija, upravljanje resursima). Posebno mesto u obavljanju veterinarske delatnosti, zauzima oblast epizootioloških ispitivanja i praćenja bolesti životinja. Uzimajući u obzir stanje u regionu, odnosno nedovoljno poznatu, te nepovoljnu epizootiološku situaciju, neophodno je adekvatno pozicioniranje veterinarske struke u odnosu na pitanje njenog celovitog značaja za društvo. U Republici Srbiji zaključno sa majem 2025. godine ukupno je registrovano 486 privrednih društava i 523 preduzetnika koji se bave veterinarskom delatnošću. Prema strukturi, veterinarske organizacije pripadaju mikro i malim preduzećima. Iako bez značaja za budžet Republike Srbije po osnovu učešća od PDVa, veterinarske usluge sa 20% poreskog opterećenja suočavaju se sa određenim nepravilnostima koje se uglavnom negativno odražavaju na stočarstvo Republike Srbije. Rad ima za cilj da prikaže status i trendove kretanja veterinarskih organizacija od perioda privatizacije do danas, uzimajući u obzir uticaj poreskih opterećenja na iste. Dalje, analizom poslovnog okruženja, želimo ukazati na rastuću ulogu koncepta kvaliteta, koji se – zahvaljujući doprinosu veterinarske struke – uspešno integriše u druge sektorske oblasti Republike Srbije.

Ključne reči: veterinarska delatnost, zdravlje životinja, jedno zdravlje, stočarstvo

UVOD

„**Veterinarska medicina** (lat. *veterinum*: stoka, marva), grana medicine, nauka o lečenju, negovanju i brizi o životinjama. **V. m.** nije, međutim, čista nauka, nego je velikim delom umeće ili veština, tj. praktična primena različitih naučnih znanja. U **v. m.** nije dovoljno ni poznavanje naučnih činjenica ni veština, odnosno umeće, nego je

potrebna i lična nadahnutost, intuicija, tj. umetnost (ars medici). **V. m.** je tako delom nauka, delom umeće (veština), a delom i umetnost" (Baltić, 2013).

POJMOVNO ODREĐENJE I DELOKRUG VETERINARSKE PROFESIJE

Terminologija koja se koristi prilikom opisa veterinarske profesije zasnovana je na konceptu zaštite zdravlja i dobrobiti životinja, i obuhvata širok spektar usluga koje imaju za cilj unapređenje efikasnosti i održivosti međusobno povezanih sistema: životinja – čovek – životna sredina. „Veterinarska delatnost“, pored visokog stepena obuke, specijalizovanih znanja i veština dostupnih korisnicima, obuhvata i „pružanje zdravstvene zaštite životinja i delatnosti kontrole zdravlja domaćih životinja i kućnih ljubimaca“ (Uredba o klasifikaciji, 2010). Obavljaju je doktori veterinarske medicine koji su stručnjaci sa sveobuhvatnim naučnim obrazovanjem, licencirani od strane zakonodavnog tela da obavljaju na nezavisan, etički i lično odgovoran način sve oblasti veterinarske medicine, a u interesu zdravlja i dobrobiti životinja, interesu klijenta i društva (Direktorat za hranu i veterinarstvo Evropske Komisije – FVO).

U skladu sa evropskim pravom, svrha delovanja veterinarske nauke ogleda se u:

- Unapređenju zdravlja životinja, pravilnoj upotrebi, do redukcije upotrebe, veterinarskih lekova; zaštiti životinja od mučenja i patnje i merama za dobrobit životinja;
- Zaštiti zdravlja životinja od zaraznih i drugih bolesti, identifikovanju i dijagnostikovanju bolesti i lečenju bolesnih životinja;
- Određivanju mera zaštite stanovništva od zoonoza i infekcija koje se prenose hranom, uopšte, kontroli i sprečavanju prenošenja bolesti sa životinja na ljude;
- Obezbeđivanju zdravstvene ispravnosti hrane za životinje i vode za piće životinja;
- Obezbeđivanju zdravstvene ispravnosti sirovina i sprečavanju ostataka štetnih materija u hrani životinjskog porekla;
- Uslugama u oblasti reprodukcije, poboljšanju proizvodnih sposobnosti životinja sa stanovišta zaštite zdravlja reproduktivnih životinja;
- Obezbeđivanju mera zaštite životne sredine od zagađenja patogenima koji se javljaju kod životinja, ali i obezbeđivanju higijenskih uslova i prikladnosti/podobnosti životne sredine sa stanovišta dobrobiti i zaštite zdravlja životinja;
- Veterinarskom obrazovanju, podizanju svesti i informisanju stanovništva.

U vezi sa iznetim, ulogu veterinarske profesije potrebno je sagledati u okviru njenog značaja i doprinosa za dobrobit društva u celini. Doktori veterinarske medicine obavljaju slobodnu profesiju i spadaju u kategoriju nekomercijalnih profesija.

STATISTIKA I TRENDOVI RAZVOJA VETERINARSKIH ORGANIZACIJA

Subjekti u veterinarskoj delatnosti i njihovi organizacioni oblici u Republici Srbiji definisani su Zakonom o veterinarstvu (2005). Zaključno sa majem 2025. godine, u okviru veterinarskih organizacija, Republički zavod za Statistiku (Odeljenje za Strukturne poslovne statistike) prikazuje ukupno 486 privrednih društava i 523

preduzetnika svrstanih u mikro i mala preduzeća. Srednjim preduzećima strukturno pripadaju veterinarski specijalistički instituti.

Trend kretanja privrednih društava koja se bave veterinarskom delatnošću, u periodu od kraja privatizacije javne veterinarske službe 2008. godine do danas, beleži povećanje od 9,3%, sa porastom broja zaposlenih od oko 23,2% (RZS 2024). U istom periodu, posmatrano prema obliku organizovanja privrednih subjekata koji se bave veterinarskom delatnošću, došlo je do pada broja veterinarskih stanica za oko 13,7%, dok je istovremeno povećan broj veterinarskih ambulanti za oko 23,3%.

U 2024. godini, registrovana zaposlenost u oblasti veterinarske delatnosti bila je smanjena za 1,3% u odnosu na 2023. godinu, i iznosila je 4 456 zaposlenih lica. U periodu januar – oktobar 2024. godine, prosečna isplaćena zarada iznosila je 68 577 dinara, što je za oko 15,5% više nego u istom periodu 2023. godine. I pored rasta prosečnih zarada u prvom kvartalu 2025. godine (76 548 dinara), zarade u veterinarskoj delatnosti bile su niže za 28,7% u odnosu na prosek u Republici Srbiji (PKS, APR, RZS).

NEKE OD FUNKCIONALNIH ULOGA VETERINARSKE PRAKSE U OKVIRU DRUGIH DELATNOSTI

Efikasnost rada veterinarskog sektora podstiče sigurnost proizvodnje, bezbedne i kvalitetne hrane životinjskog porekla, neophodne ishrani sopstvenog stanovništva, što je i preduslov za razvoj agrarne privrede. Ipak, rezultati spoljnotrgovinske razmene u 2024. godini, ukazuju na veći uvoz od izvoza grupe proizvoda – žive životinje (oblast stočarstva) i hrane životinjskog porekla za 44,6%.

U oblasti proizvodnje i trgovine farmaceutskih proizvoda - na veliko i malo - koji se upotrebljavaju u veterinarskoj medicini, ima ukupno 47 registrovanih, aktivnih privrednih društava i preduzetnika (Agencija za privredne registre, sa stanjem za 1. avgust 2025. godine). Strukturno, pretežno su mikro i mala preduzeća, dok srednjim pripada 5 kompanija i jedno veliko preduzeće koje proizvodnjom obuhvata veterinarski i humani program. U ovim organizacijama, u kojima je osnovna delatnost (proizvodnja i/ili trgovina farmaceutskim proizvodima) u vezi poslovima iz oblasti veterinarske medicine, bilo je 988 zaposlenih u 2023. godini, sa ostvarenim prihodom oko 19,5 miliona dinara.

Pored farmaceutske delatnosti, proizvodnja i promet veterinarskih medicinskih proizvoda vrši se i u okviru drugih delatnosti (hemijske, prehrambene industrije, biljne proizvodnje, i sl). Ovih privrednih društava u 2023. godini bilo je 8 sa ukupno 205 zaposlenih i ostvarenim prihodom od oko 7,5 miliona dinara. Ukupno 32 privredna društva nose dozvole za promet 1245 registrovanih lekova koji se upotrebljavaju u veterinarskoj medicini. Pomenuti registrovani lekovi svrstani su u tri grupe: vakcine za upotrebu u veterinarskoj medicini (58), dijagnostička sredstva sa upotrebom u veterinarskoj medicini (2) i gotovi lekovi koji se upotrebljavaju u veterinarskoj medicini (1185) (Agencija za lekove i medicinska sredstva Srbije (ALIMS), stanje za 2. avgust 2025. godine).

U lancu vrednosti hrane životinjskog porekla posebnost zauzima pravilno upravljanje sporednim proizvodima životinjskog porekla (SPŽP). SPŽP su materijali životinjskog porekla koje ljudi ne konzumiraju, ali se, kao takvi, milioni tona godišnje pojavljuju u

klanicama, mlekarama i/ili kao trupovi uginulih životinja sa farmi. Iako ovi proizvodi nose rizik od prenošenja bolesti na ljude i životinje, oni generalno imaju visoku nutritivnu i energetska vrednost (pravilno upravljanje materijalom kategorije 3). Ekonomski su značajni ako se koriste za dalju tehničku upotrebu (npr. kožna galanterija) ili kao hrana za životinje, ali se moraju preduzeti sve mere kako bi se izbeglo širenje životinjskih bolesti ili prenošenje patogena na ljude kroz lanac ishrane. Posmatrano kroz vrednosti spoljnotrgovinske razmene ukupno ostvarenog izvoza grupe proizvoda svrstanih pod carinske tarife: 23 - Otpaci, ostaci prehrambene industrije, stočna hrana i 41 - Sirova krupna i sitna koža i štavljena koža, u 2012. godini zabeležena je vrednost oko 123,3 miliona eura što je učešće od 43,3% ukupne vrednosti proizvoda koji podležu obaveznoj veterinarskoj kontroli tokom proizvodnje, odnosno prilikom izvoza u toj godini. U 2024. godini, ukupna vrednost ovih proizvoda iznosila je oko 402,8 miliona eura sa učešćem od 60,3% ukupnog izvoza proizvoda u 2024. za koje je potreban nadzor veterinarske službe.

KLJUČNE ULOGE VETERINARSKJE PROFESIJE U OČUVANJU JAVNOG ZDRAVLJA

Koncept „Jedno zdravlje“ (*One Health*) naglašava neodvojivost zdravlja ljudi, životinja i ekosistema. Zbog sveobuhvatnosti i interdisciplinarnosti, veterinarska profesija predstavlja jednu od osnovnih pokazatelja uspešnosti koncepta „jednog zdravlja“. To se pre svega, odnosi na: učešće u prevenciji, dijagnostici i lečenju bolesti životinja; kontroli zdravstvene i higijenske ispravnosti proizvoda životinjskog porekla; nadzoru nad prometom i upotrebom veterinarskih lekova i ishrani životinja, monitoringu i suzbijanju zoonoza, nadzoru nad humanim tretmanom i dobrobiti životinja.

Blagovremeno otkrivanje i kontrola zaraznih bolesti kod životinja, posebno zoonoza, prva je linija odbrane u sprečavanju epidemije kod ljudi. Dalje, sprečavanje širenja bolesti preko divljih životinja, doprinosi i očuvanju biodiverziteta.

U nacionalnom zakonodavstvu, oblast lekova za upotrebu u humanoj i veterinarskoj medicini definisana je zajedničkim pravnim aktima, zbog čega su ograničeni podaci o upotrebi antibiotika u veterinarskoj medicini. Kontrola upotrebe antimikrobnih lekova u veterinarskoj medicini dobija sve veći značaj u borbi protiv antimikrobne rezistencije koja je, globalno posmatrano, jedan od najvećih izazova u očuvanju zdravlja ljudi.

U svrhe zaštite javnog zdravlja, u Republici Srbiji podstiče se razvoj alternative antimikrobnim sredstvima, posebno kroz bezbednost hrane za životinje.

Svrha zaštite životne sredine jeste da promoviše i usmerava društveni razvoj koji omogućava dugoročne uslove za zdravlje, blagostanje i kvalitet života ljudi, životinja i očuvanje biodiverziteta.

VETERINARSKA DELATNOST - OSLOMAC I POKRETAČ STABILNOSTI U STOČARSTVU

Nadležnosti i odgovornosti u oblasti stočarske proizvodnje podeljene su prema ulogama zainteresovanih strana u lancu ishrane, tako da je ostvarivanje postavljenih ciljeva na odgovornosti svih činilaca.

U Republici Srbiji stočarstvo obuhvata raznovrsne proizvodne sisteme – od velikih intenzivnih farmi do malih porodičnih gazdinstava koja uglavnom uzgajaju životinje

za sopstvene potrebe i prodaju. Poljoprivredna gazdinstva su ključna za život u ruralnim sredinama i očuvanje prehrambene sigurnosti mnogih porodica. U savremenoj farmskoj proizvodnji, biosigurnosne mere su osnovni uslov uzgoja, održivosti i opstanka te proizvodnje.

Uopšteno, mere biosigurnosti obuhvataju mere: na nivou farme, uticaja okoline i transporta, veterinarske medicinske usluge i zakonodavstvo. Jedno od osnovnih zakonodavnih okvira odnosi se na dobrobit životinja, koja podrazumeva kvalitet njihovog života i način na koji se prilagođavaju okruženju.

Polazeći od činjenica da svaka promena u obavljanju stočarske proizvodnje (npr. unos novih jedinki, promena ishrane, promene unutar objekata gde se uzgajaju životinje i sl.) može izazvati novu bolest, doktori veterinarske medicine prilagođavaju svoje pristupe aktuelnoj situaciji u cilju zaštite zdravlja životinja, očuvanju i povećanju proizvodnih osobina životinja, koje se uzgajaju na farmama/gazdinstvima koje su pod njihovim nadzorom, ali i zaštiti zdravlja ljudi od pojava zoonoza.

Trgovina živim životinjama i proizvodima životinjskog porekla sa aspekta veterinarske profesije, uvek počinje pregovorima nadležnih veterinarskih organizacija zainteresovanih zemalja. Naime, uvoz je dozvoljen samo iz onih zemalja (ili regiona) i samo onih životinja, proizvoda životinjskog porekla i drugih proizvoda namenjenih upotrebi kod životinja, koji se nalaze pod veterinarskim nadzorom u skladu sa važećim propisima zemlje izvoznice/uvoznice, a koji ispunjavaju propisane uslove zemalja uključenih u trgovinsko poslovanje. U vezi sa tim, veterinarska profesija direktno utiče na održivost i konkurentnost stočarske proizvodnje, a time dobija važan ekonomski karakter.

Pravovremeno praćenje epizootiološke situacije i informisanje javnosti o bolestima koje mogu ugroziti stočarstvo ključno je za efikasno delovanje nadležnih organa. Pad broja grla obolele životinjske populacije koja je u lancu ishrane direktno uzrokuje ekonomsku štetu stočarstvu, koju prati ograničavanje trgovine proizvodima poreklom od životinja. Nadležna Uprava za veterinu prati i zastupa stavove i zvanične zahteve *WAOH*-a. U Republici Srbiji od 2019. godine pojavljuje se sporadično (za sada) afrička kuga svinja. Svojim prisustvom produbljuje probleme u narušavanju odnosa *ponude i tražnje* na unutrašnjem (tj. domaćem) tržištu svinjskog mesa. Prisustvo i drugih bolesti (ptičiji grip, kuga malih preživara, slinavka i šap, plavi jezik, nodularni dermatitis, kao i afrička kuga svinja...) u regionu, i šire, dodatno je opteretilo spoljnotrgovinsku razmenu proizvodima životinjskog porekla sa zemljama regiona i Evropskom Unijom.

Zadaci u oblasti zdravlja životinja obuhvataju i sprovođenje mera zaštite reproduktivnog zdravlja životinja. Ove mere podrazumevaju sistematsko otkrivanje, prevenciju i iskorenjavanje bolesti koje negativno utiču na njihovu reproduktivnu sposobnost (EU 2020). Učešće doktora veterinarske medicine u oblasti reprodukcije ima za cilj očuvanje i unapređenje produktivnosti životinja i genetskog potencijala, a onda i očuvanje stočnog fonda, uopšte.

Sa razvojem stočarstva, paleta bolesti vezanih za intenzivni uzgoj se takođe proširila, a samim tim i razvoj vakcina za te bolesti. Specifičnosti koje sa sobom nosi oblast veterinarskog leka zahteva ne samo teoretsko, već i praktično znanje. Primena lekova u veterinarskoj medicini odnosi se na različite vrste životinja. Pored različitosti vrsta,

razlikuju se i mehanizmi utvrđivanja cena, jer pored zdravstvenog efekta, cena veterinarskog leka učestvuje u konačnoj ceni gotovog proizvoda (predmet trgovine). Vakcincija predstavlja jednu od najvažnijih mera u prevenciji bolesti, održavanju zdravlja životinja, te kontroli lako prenosivih bolesti koje imaju poseban uticaj na isplativost stočarske proizvodnje. Udeo troškova vakcinacije je u proseku 50-60% svih troškova za potrebe vršenja veterinarske delatnosti nadležne veterinarske organizacije. U isto vreme ukupan utrošak lekova ne prelazi 5% svih troškova proizvodnje – intenzivnog uzgoja životinja.

Veterinarske medicinske usluge koje doprinose dijagnozi, prevenciji ili lečenju bolesti životinja, kao i isporuka lekova koji predstavljaju direktno proširenje ovih usluga, podležu PDV-u, u praksi zemalja Evropske Unije pod uslovima *običnog prava*. Naime, u skladu sa evropskim propisima, oslobođenje od PDV-a je sistem koji oslobađa mala preduzeća od prijavljivanja i plaćanja PDV-a na usluge koje pružaju, ukoliko tim privrednim subjektima promet za prethodnu godinu ne prelazi određene pragove dobiti. Da bi se pojednostavili finansijski izveštaji za veterinarsku delatnost prate se: veterinarske medicinske usluge i povezana prodaja veterinarskih lekova; poslovi u okviru veterinarske delatnosti van usluga veterinarske medicine; i poslovi profilakse i nadzora zdravlja životinja (poslovi po Programu mera). U Republici Srbiji, bez obzira na strukturu veterinarskih organizacija, usluge koje se pružaju u okviru veterinarske delatnosti oporezovane su sa 20% PDV-a.

Dobrobit životinja je prioritet u svakoj aktivnosti koja uključuje životinje. Odnosno, zaštita životinja je obaveza svih koji s njima dolaze u kontakt – posebno vlasnika, lokalnih zajednica i države, veterinarskih, stočarskih, naučnoistraživačkih i obrazovnih institucija, lovačkih, kinoloških i drugih organizacija koje ujedinjuju odgajivače životinja, društava protiv okrutnosti prema životinjama i drugih društava koja su osnovana radi sprovođenja i primene deklaracije o pravima i zaštiti životinja. Ključnu ulogu u nadzoru vrše nadležni veterinari. Godine 2009. u našoj zemlji stupio je na snagu Zakon o dobrobiti životinja, ali se 2010. međunarodnim ugovorom Republika Srbija obavezala da će poštovati Protokol Evropske Konvencije o zaštiti kičmenjaka namenjenih za ogleda i druge naučne svrhe. Oba ova pravna akta, obavezuju doktore veterinarske medicine kao odgovorna lica. Doprinos veterinarske profesije, u boljem pozicioniranju rezultata naučnih istraživanja, kako na domaćem tako i na međunarodnom istraživačkom polju, možda je moguće kroz propisano analitičko izveštavanje o ogleđima na laboratorijskim životinjama. Savremen pristup daje istraživačkim rezultatima poseban kvalitet. Na osnovu studijskih programa, veterinarske nauke u okviru naučnih, odnosno stručnih oblasti pripadaju grupi medicinskih nauka.

ZAKLJUČCI:

- Nejasnoće i nedovoljna preciznost u definisanju oblasti veterinarske delatnosti u postojećim pravnim okvirima stvaraju prostor za manipulacije i umanjuju prepoznatljivost i značaj učešća doktora veterinarske medicine u njima.
- Profesionalni razvoj veterinarske profesije zahteva strateške korake ka unapređenju ugleda struke, jačanju međusobne komunikacije i uspostavljanju jasnih pravila ponašanja koja uključuju fleksibilnost i prihvatanje različitih mišljenja.

36. SAVETOVANJE VETERINARA SRBIJE

- Promene u strukturi veterinarskog sektora, koje se ogledaju u smanjenju broja zaposlenih i povećanju broja preduzetničkih subjekata, ukazuju na potrebu prilagođavanja pravnog okvira novim tržišnim uslovima.
- Uvođenje fleksibilnijih zakonskih rešenja, uključujući mogućnost primene sniženih poreskih stopa, neophodno je radi podsticanja razvoja i konkurentnosti veterinarskih usluga.
- Uključivanje veterinarskih usluga u kategoriju usluga koje podležu sniženim stopama PDV-a ima za cilj smanjenje troškova za korisnike, što direktno doprinosi stabilizaciji i rastu stočarske proizvodnje. Takva poreska politika može doprineti dugoročnoj finansijskoj održivosti sektora i smanjenju ekonomskih prepreka za odgajivače.
- Kontrola zdravstvenog statusa životinja i reproduktivni materijal predstavlja osnovnu meru u sprečavanju širenja bolesti koje se prenosi seksualnim kontaktom. U vezi sa tim, važno je propisati uslove za životinje donora i objekte za dobijanje i skladištenje reproduktivnog materijala po vrstama životinja kako bi se za reprodukciju koristile upravo te životinje ili njihov reproduktivni materijal (sperma, jajne ćelije i embrioni).
- S obzirom na trenutnu potrebu za zaustavljanjem stočarske proizvodnje i unapređenje uslova za izvoz proizvoda stočarstva poreklom iz Republike Srbije, smanjenje dodatnih finansijskih opterećenja za stočare postaje imperativ. To uključuje i optimizaciju veterinarskih usluga kao ključnog faktora u očuvanju zdravlja životinja i povećanju kvaliteta proizvoda.
- Sve navedeno zahteva koordinisani pristup između državnih institucija, veterinarskih organizacija i privrednih subjekata koji posluju u okviru veterinarske profesije, sa ciljem da se osigura održiv razvoj stočarstva, očuvanje ruralnih sredina, obezbeđivanje sopstvenih potreba u proizvodnji hrane na nacionalnom nivou, a onda i razvoj izvoznih mogućnosti proizvodima stočarstva poreklom iz Republike Srbije.

LITERATURA

1. Baltić, Milan Ž. „Veterinarska medicina.” *Srpska enciklopedija*. Knj. 2, Matica srpska – Srpska akademija nauka i umetnosti, 2013. Takođe dostupno na: <https://srpskaenciklopedija.rs/books/slovo-v/page/veterinarska-medicina> (pristupljeno 6. avgusta 2025)
2. Direktorat za hranu i veterinarstvo Evropske Komisije (FVO) <https://policycommons.net/artifacts/210765/food-and-veterinary-office-fvo/792137/>
3. Direktiva Saveta 2006/112/EZ od 28. novembra 2006. godine o zajedničkom sistemu poreza na dodatu vrednost <http://data.europa.eu/eli/dir/2006/112/2025-04-14>
4. Evropska unija. 2020. *Uredba (EU) 2020/686 od 17. decembra 2019. godine o utvrđivanju zahteva u pogledu zdravlja životinja za germinativne proizvode određenih državnih kopnenih životinja i pokreta za pokretanje pokreta Uniju*. Službeni list Evropske unije L174/1.
5. Zakon o veterinarstvu ("Sl. glasnik RS", br. 91/2005, 30/2010, 93/2012 i 17/2019 - dr. zakon)

36. SAVETOVANJE VETERINARA SRBIJE

6. Otvoreni podaci ALIMIS <https://data.gov.rs/sr/datasets/lekovi-za-upotrebu-u-veterinarskoj-meditsini/>
7. <https://pretraga.apr.gov.rs/>
8. <https://www.stat.gov.rs/oblasti/strukturne-poslovne-statistike/>
9. Zakon o dobrobiti životinja ("Sl. glasnik RS", br. 41/2009)
10. https://environment.ec.europa.eu/topics/chemicals/animals-science_en
11. Uredba o klasifikaciji delatnosti ("Sl. glasnik RS", br. 54/2010)
WOAH - World Organisation for Animal Health <https://www.woah.org/en>